

'Omdat ik lange blonde krullen had, mocht ik het kindje Jezus spelen.'

Blz. 4 > Ronny Cattoor

'Vroeger voelde men zich vaak klein en machteloos tegenover de dreiging van de natuurelementen.'

Blz. 4 > Arnold Van de Sompele

WOELIG WATER

OVER DE ZEEZEGENINGEN EN VISSERSMISSEN VROEGER EN NU

De Zeewijding in Zeebrugge © Collectie Stadsarchief Brugge

Van zee en zegen

We kennen allemaal wel een aantal tradities die de kust typeren: weinigen onder ons hebben nog nooit een strandbloem gekocht voor een handvol schelpen, met een cyclocar de zeedijk onveilig gemaakt of vol smaak een dampende kom mosselen met frietjes verorberd.

Maar naast die alom bekende tradities koestert de kust ook gebruiken die minder uitbundig zijn, en daardoor ook vaak wat minder zichtbaar. In deze krant staan twee daarvan centraal: de zeezegeningen en de vissersmissen. Tussen mei en september kun je in elke

kustgemeente naar zo'n viering. Als kustbezoeker zijn de betekenis en de beleving ervan misschien nieuw voor je; voor wie aan zee woont of werkt, juist heel vertrouwd.

Zowel de zeezegeningen als de vissersmissen zijn onlosmakelijk ver-

bonden met de visserij. Deze bedrijfstak heeft als geen ander de ontwikkeling van de kust bepaald: zoals het binnenland leefde van de landbouw, zo had de kust de visserij. Maar als visser je brood verdienen is nooit makkelijk geweest. Het werk is zwaar en de opbrengst

niet altijd navenant. Bovendien moeten vissers op ieder moment rekening houden met het veranderlijke karakter van de zee: zo mooi als die de ene dag is, zo onvoorspelbaar is ze de dag daarna.

Soms gaat de zee zelfs zo wild tekeer, dat het levensbedreigend wordt. Bij zwaar weer zijn in de loop der eeuwen geregeld schepen vergaan en tal van vissers lieten daarbij het leven op zee. Zo'n onheil deed vissers in het verleden op zoek gaan naar steun en vaak vonden ze die in hun geloof. Aan de lokale pastoors vroegen ze daarom om de zee te zegenen, zodat ze beschermd zouden zijn tijdens de vaart. Tegelijk bleven ze de overleden vissers in gedachten houden en voorzagen ze momenten om samen om hen te rouwen. Rond die kern van volksdevotie groeiden in de loop der jaren volwaardige vieringen uit, waaruit de vissers en hun families zowel troost als hoop putten.

Vandaag houden de zeezegeningen en vissersmissen nog steeds stand. Terwijl de visserij en de Kerk de voorbije decennia evolueerden, veranderden ook de inhoud en de vorm van de vieringen mee. Veel vieringen zijn intussen gekoppeld aan een andere feestelijke gebeurtenis en kregen daardoor ook een sociale functie. Omdat intussen minder mensen in de visserij actief zijn dan vroeger, wordt nu bescherming gevraagd voor alle anderen die de zee ingaan of aan de kust werken. Wat aan de zeezegeningen en vissersmissen ten grondslag ligt, wijzigde echter niet. Bij slecht weer kan het immers nog altijd fout gaan. En als op zee afscheid genomen moet worden van iemand, dan blijft de nood om de gedachtenis aan die persoon levend te houden, nog altijd even groot. De boodschap die achter de zeezegeningen en vissersmissen zit, is dus nog altijd overal even belangrijk. Daarom alleen al loont het de moeite om deze bijzondere vieringen via deze krant te ontdekken.

EDITORIAAL

LECA is het expertisecentrum alledaags erfgoed. Bij ons draait het iedere dag om feesten en rituelen. We zijn het aanspreekpunt voor iedereen die met dergelijke tradities bezig is, en ze wil doorgeven voor later. Iedere dag stellen we zelf vast hoeveel uitdagingen daarbij komen kijken. Onze taak is degenen die zich daardoor niet willen laten tegenhouden, een handje te helpen. In deze krant ligt de focus op een traditie die eigen is aan de kust: de

zeezegeningen en vissersmissen. In tien Belgische kustgemeenten wordt er ieder jaar bergen werk verzet om ervoor te zorgen dat deze vieringen kunnen plaatsvinden. Soms gaat dat vlot, soms kost het wat meer moeite. Daarom nodigden we eind 2014 iedereen die via een parochie of gemeente bij de organisatie van een zeezegening of vissersmis betrokken was uit voor een verkennende bijeenkomst. De betrokkenen konden elkaar zo leren

kennen en kennis en ervaring uitwisselen. Wat in één kustgemeente goed werkt, kan namelijk ook nuttig of inspirerend zijn voor anderen. Dat moment werd de opstap naar een ruimer traject: Woelig Water. Sindsdien gingen we de bestaande noden en behoeften na en brachten we bronnen in kaart. Tegelijk zochten en vonden we meteen enthousiaste partners die bereid waren om het verdere verloop volle te ondersteunen. Het Bis-

dom Brugge en Maria door Vlaanderen gedragen helpen waken over de religieuze kern, Erfgoedcel Brugge en Erfgoedcel Kusterfgoed ondersteunen het opbouwen van een sterk lokaal netwerk en het uitrollen van een werking op lange termijn. De provincie West-Vlaanderen zorgde voor financiële ondersteuning. De krant die u vasthoudt, is het eerste tastbare resultaat van het traject dat tijdens de verkennende bijeenkomst op de sporen werd gezet. Ze

is er voor u, zodat u meer te weten kan komen over wat zeezegeningen en vissersmissen vandaag betekenen en hoe ze beleefd worden. En ze is voor hen, de mensen die zich vanuit verschillende hoeken en om uiteenlopende redenen inzetten om deze traditie voor de toekomst te vrijwaren. Samen vormen jullie de gemeenschap achter de vieringen die hier centraal staan. LECA vzw

DE RELIGIEUZE KERN

Veel mensen zijn niet meer vertrouwd met de religieuze betekenis van de zeezegeningen en vissersmissen. Binnen Woelig Water zorgt het Bisdom Brugge daarom voor de nodige duiding.

'In plaats van zeewijding zeg je beter zeezegening,' zegt Peter Rossel vanuit de commissie Pastoraal in Toerisme. 'Wijden en zegenen zijn immers niet hetzelfde. Door een wijding te ontvangen behoort je tot een bepaalde groep. Een zegen uitspreken daarentegen is een bede tot God. Bij een zeezegening wordt om voorspoed gevraagd voor wie zich op zee begeeft en van de zee leeft. Het meest ingetogen moment van elke zeezegening blijft dat ogenblik waarop de vissers hun scheepsmachts gedenken die op zee hun leven verloren. De oorsprong van dit gebruik ligt in de afvaart van de vissers naar verre en gevaarlijke visgronden. Het verhaal van Jezus die de storm op het meer stilde, spreekt hen nog altijd aan.'

De zeezegeningen en vissersmissen

zijn waardevolle uitingen van volksgeloof. Ze bieden ook pastorale kansen,' zo geeft Doenja Van Bellegem aan, die bij het bisdom rond religieus erfgoed werkt. 'De vieringen laten toe om de arbeid en de ontspanning, de gastvrijheid en de dienstbaarheid en de eerbied voor en het genieten van de natuur te belichten. Op die manier kan de kerkgemeenschap laten zien dat ze meeleeft met alle aspecten van het leven: zowel met de rouw om de slachtoffers van het natuurgeweld als met de vreugde om wat de natuur ons biedt. Zeezegeningen moeten steeds de verwijzing naar God, Christus en de Heilige Geest behouden en voortdurend verdiepen.'

www.bisdombrugge.be

DE ERFGOEDBLIK

Met LECA, Erfgoedcel Brugge en Erfgoedcel Kusterfgoed heeft Woelig Water drie erfgoedorganisaties aan boord. Maar wat wordt er eigenlijk met erfgoed bedoeld?

'Erfgoed is alles wat we uit het verleden overgeërfd hebben en op onze beurt willen doorgeven aan de mensen na ons,' licht Sara Huycke van Erfgoedcel Kusterfgoed toe. 'Het gaat dan niet alleen om monumenten of objecten die in musea bewaard worden, maar ook om dingen die niet vastgepakt kunnen worden, zoals tradities en rituelen. De zeezegeningen en vissersmissen zijn daar een voorbeeld van.' Werk maken van een toekomst voor erfgoed gaat meestal niet vanzelf. Daarom zijn er organisaties die daarbij helpen. Expertisecentra doen dat vanuit een thematische insteek; erfgoedcellen bieden ondersteuning aan organisaties die zich voor het erfgoed van een stad of regio inzetten. 'Je kunt gericht actie ondernemen om ervoor te zor-

gen dat erfgoedelementen bewaard of doorgegeven kunnen worden,' zo zegt Lothar Casteleyn van Erfgoedcel Brugge. 'Erfgoedzorg richt zich voor een deel op de werking achter de schermen. Door bestaande kennis te documenteren kun je er bijvoorbeeld voor zorgen dat mensen later ook nog weten hoe een traditie vorm krijgt, en wat daar bij komt kijken. 'Tegelijk is het ook belangrijk om wat je doet naar buiten te brengen,' vult Emmie Segers van LECA aan. 'Hoe meer mensen begaan zijn met het erfgoed in kwestie, hoe groter de kans dat zij zich actief willen inzetten om het voor de toekomst te vrijwaren.'

www.lecavzw.be

www.erfgoedcelbrugge.be

www.kusterfgoed.be

EEN COMBINA- TIE DIE WERKT

Religieuze vieringen en erfgoedzorg lijken op het eerste gezicht mijlenver uit elkaar te liggen. Gaan beide eigenlijk wel samen? Als je het aan Carl Deckers vraagt, dan luidt het antwoord volmondig ja.

Deckers is de man achter Maria door Vlaanderen gedragen. Tussen 2007 en 2009 bracht deze organisatie met de steun van LECA de overblijvende processies met een Mariabeeld in kaart. 'Uiteraard wilden we zicht krijgen op wat er was en wie ermee bezig was,' legt Deckers uit. 'Maar de blik was ook altijd op de toekomst gericht. Door een aantal bijkomende publieksacties wilden we vooral het draagvlak voor de processies vergroten. Zo staan ze er in de toekomst sterker voor.' Via het toenmalige project leerde Deckers de sacramentsprocessie Ster der Zee in Heist kennen, en zo kwam hij de zeezegeningen en vissersmissen op het spoor. Toen al groeide het plan om ook daar iets rond te doen. Op die vraag van toen is Woelig Water intussen het antwoord.

www.mariadoorvlaanderen.be

Stuurman aan wal

De aalmoezenier tijdens de Zeewijding in Heist, 2014 © Anne-Marie Maertens

Geen zeezegening of vissersmis is hem onbekend. Als aalmoezenier ter zee is Dirk Demaeght immers in iedere kustgemeente thuis. Eigenlijk kan je hem het best omschrijven als een priester zonder vaste kerk. De vissersgemeenschap, daar doet hij het voor. Demaeght staat dan ook erg dicht bij de vissers en hun families. Sinds 1992 kan iedereen die op zee werkt, dag in dag uit op hem rekenen. Dat hij wellicht de laatste man is die deze functie zal bekleden, belet hem niet om zich ook na zijn pensioen met hart en ziel te blijven inzetten voor zijn mensen.

‘Ik kom uit een weversfamilie en had dus geen enkele band met de visserij,’ steekt Dirk Demaeght van wal. ‘Zelf stond ik eerst in het onderwijs, en daarom vroeg monseigneur De Smedt mij op een dag om directeur te worden van het Maritiem Instituut Pastoor Pype in Oostende.’ Demaeghts eerste reactie op die vraag was er een van ongelof: hij antwoordde heel eerlijk dat hij niks afwist van de sector waarin hij terecht zou komen. ‘Ze zullen het je leren,’ verzekerde de bisschop hem. In zijn jaren als schoolhoofd bouwde Demaeght niet alleen een band op met zijn

leerlingen, maar raakte hij ook vertrouwd met het wel en wee binnen de vissersfamilies. Die ervaring zorgde ervoor dat hij in 1992 als staatsaalmoezenier voor de visserijsector en de kusthavens werd aangesteld. Het Pastoor Pype Instituut ruilde hij in voor de schoolbanken van de Antwerpse Zeevaartschool. ‘Ik moest de eed gaan afleggen bij de waterschout,’ herinnert hij zich, ‘en die vond dat ik

“Uit ontredde werd om bescherming gevraagd.”

de stiel moest leren.’ De cursussen waren pittig, maar bewezen meteen hun nut. ‘Het hielp dat ik zelf al een opleiding elektromechanica had gevolgd,’ vindt hij. ‘Ik kon makkelijk meepraten over motoren en allerlei andere technische aspecten en werd daardoor snel serieus genomen door de vissers.’

PASTOOR PYPE ACHTERNA

Meteen na zijn aanstelling besliste Dirk Demaeght dat hij zich op zo veel mogelijk fronten nuttig wilde maken voor de vissersfamilies. ‘Als aalmoezenier ter zee had ik de taak om de sacramentele behartiging van de vissersgemeenschap en vissersmissen op mij te nemen. Maar ik wilde van meet af aan ook op andere vlakken voor de vissers klaarstaan,’ zegt hij daarover. ‘In mijn beginperiode had de visserij bijvoorbeeld nog geen eigen sociale wetgeving. Bij rampen greep men gewoon terug naar de regels voor de lange omvaart, die toen al meer dan honderd jaar oud waren. Daarom heb ik mij altijd hard ingezet om voor een betere reglementering te zorgen. Ook op het vlak van veiligheid moest toen nog veel verbeteren: ik heb er mee voor gezorgd dat er defibrillators aan boord van elk schip kwamen en dat er een manoeuvreboord-systeem ontwikkeld werd.’ Terwijl de aalmoezenier zijn verhaal doet, is het moeilijk om niet automatisch aan zijn grote voorganger te denken: de befaamde Henricus Pype, die in 1888 als eerste de functie toegewezen kreeg. Ook Pype leerde immers de vissersgemeenschap kennen terwijl hij les gaf en verrichtte baanbrekend werk om de sociale situatie van de vissers en hun families te verbeteren.

VISSERSVERDIET

Sinds zijn aanstelling zag Demaeght veel veranderen, en niet alleen op het vlak van veiligheid en techniek. ‘Onze vloot is ingekrompen tot 75 actieve schepen. De vissersgemeenschap wordt zowel kleiner als ouder,’ legt hij uit. Vandaag halen de piekmomenten in het vissersleven dan ook de bovenhand in de agenda van de aalmoezenier: nog altijd draagt hij geregeld een huwelijksmis of doopviering in vissersmiddelen op. ‘Maar als mijn telefoon nu rinkelt, is dat helaas vaak om slecht nieuws te melden,’ zo klinkt het. Haast wekelijks gaat Demaeght voor in de uitvaartdienst van een overleden visser. In de loop der jaren heeft de aalmoezenier vele honderden mensen uit de vissersgemeenschap bijgestaan terwijl ze rouwden om hun dierbaren. ‘Een visser die niet meer terugkeert, dat is het allerergste. Zo’n verdriet slijt vaak erg traag, omdat er geen mogelijkheid is om afscheid te nemen. Er is ook geen graf dat achteraf bezocht kan worden. Vissersmissen helpen om een stukje van dat verdriet weg te nemen.’ Nog altijd draagt Dirk Demaeght in verschillende kustgemeenten dergelijke eucharistievieringen op. Op veel plekken is de bloemenhulde daarvan het belangrijkste

Dirk Demaeght © Dagmar Blommaert

onderdeel. ‘Vissers moeten het meer hebben van daden dan van woorden,’ weet Demaeght. ‘Het neerleggen van een krans is een actief gebaar, dat hen helpt om hun verdriet een plek te geven.’

ZEKER OP ZEE

In de loop der jaren werd Dirk Demaeght steeds vaker gevraagd om ook aan de zeezegeningen mee te werken. ‘Eigenlijk zijn de zeezegeningen even typerend voor de visserij als de vissersmissen. Als aalmoezenier raakte ik al snel betrokken bij de vieringen in Nieuwpoort, Oostende en Zeebrugge, omdat daar een haven is. En daarna kwam de vraag ook vanzelf uit andere kustgemeenten,’ geeft hij aan. Net als de vissersmissen hebben de zeezegeningen nog geen spatje aan betekenis ingeboet, volgens Demaeght: ‘De zeezegeningen zijn eigenlijk ontstaan uit een groot gevoel van ontredde. Het leven op zee en aan de kust is in het verleden soms erg hard geweest. Om die tragiek wat te verlichten lieten de betrokkenen de plaatselijke pastoors de zee zegenen. Het vragen om bescherming voor iedereen die zich op zee begeeft, maakt nog altijd een krachtige indruk op veel mensen.’ Toch beseft hij als geen ander dat de toekomst van de zeezegeningen en vissersmissen daarmee niet verzekerd is. In sommige kustgemeenten stelt hij vast dat het nog net dezelfde mensen zijn die zich voor de zeezegening inzetten als bij zijn aantreden en moet straks onvermijdelijk naar opvolging worden gezocht. Over zijn eigen functie heeft hij intussen al nagedacht. ‘Het lijkt erop dat er na mij geen aalmoezenier ter zee meer komt. Zelf hoop ik de fakkel door te geven aan de plaatselijke pastoors,’ stelt hij. Tegelijk heeft hij ook het volste vertrouwen in de vissersgemeenschap: ‘Stel dat de huidige zeezegeningen en vissersmissen op een bepaald moment zouden wegvallen, dan komen de vissersfamilies zelf met iets anders, hoe rudimentair ook. Ik denk echt dat zij hoe dan ook een manier zullen vinden om de herinnering overeind te houden.’ En dat vooruitzicht stemt hem hoopvol.

Geen zee te hoog

Dat er een hele zomer lang zeezegeningen en vissersmissen georganiseerd worden aan de Belgische kust, danken we aan tal van geëngageerde mensen. Stuk voor stuk hebben ze daar een eigen reden voor: ze maken deel uit van een vissersfamilie, ze zijn actief in de parochie of zijn vanuit de gemeente betrokken. Wat hun insteek ook mag zijn, hun inzet is sowieso groot. Met veel enthousiasme nemen zij de voorbereidingen op zich en zoeken ze manieren om deze traditie in stand te houden en door te geven. Geen zee is hen te hoog: voor iedere uitdaging op hun weg gaan ze op zoek naar een oplossing. Het grootste deel van hun werk speelt zich af achter de schermen en krijgt u doorgaans niet te zien. Met deze krant brengen we daar graag verandering in: hier tekenen we hun verhalen op, zodat u weet waarvoor zij het al al die jaren doen.

ARNOLD VAN DE SOMPELE PASTOOR OP RUST HEIST-AAN-ZEE

In 1988 kwam ik als pastoor naar Heist-aan-Zee. Toen ik hier een maand woonde, maakte ik voor het eerst de zeezegening mee. Tot op vandaag herinner ik mij dat nog goed: ter hoogte van het Heldenplein was er een mis op de Zeedijk, met daarna een kort lof met zegen. Vlak daarvoor hadden de kinderen van volkskunstgroep de Klakkertjes boeien met de namen van de overleden vissers van de Visserskapel naar daar gedragen. Een jaar later stapte ik met deze kinderen mee, en overall waar we kwamen, verstomde het geroezemoes. Het voelde alsof er iets belangrijks aan het gebeuren was en daar wou ik meer mee doen. Samen met een aantal anderen ging ik aan het denken. We stelden

snel vast dat de oude processie tot in 1965 was uitgegaan. In de jaren daarna hebben we de processie *Ster der Zee* weer in ere hersteld. Aanknopingspunten daarvoor vonden we in een script van Michiel English uit 1949. Dankzij dat document wisten we perfect welke taferelen er van oudsher te zien waren en daar voegden we een aantal eigen accenten aan toe. Toch viel ook de vernieuwde processie na 26 opvoeringen weer stil. Het werd met de dag moeilijker om jongere processiegangers voor een gebedstocht te vinden. Ook de blik op de zee is nu anders. Vroeger voelde men zich vaak klein en machteloos tegenover de dreiging van de natuurelementen. Sinds heuglijke tijden hebben de vissers en hun families daarom bij Onze-Lieve-Vrouw Ster der Zee voorspraak gezocht om bescherming en steun. Vandaag zijn de schepen zeewaardig en veiliger geworden. Het religieuze aspect van een zeezegening is zo wat weggedeedsterd en men gaat over naar een folkloristisch event.

RONNY CATTOOR REGIEASSISTENT BLANKENBERGE

Ik ben een visserszoon. Wij waren thuis met vijf kinderen en vader was soms lange tijd op zee. Voor het slapengaan was het bij ons de gewoonte om een weesgegroetje te bidden. Als er storm op zee was, zei moeder altijd: 'Vanavond gaan we op onze knietjes bidden.' Wij vroegen dan wel eens waarom en mama's antwoord was telkens: 'Omdat het nodig is.' Veel later heb ik pas beseft hoeveel zorgen zij zich op zulke momenten gemaakt moet hebben. Als ik daar nu aan terugdenk, word ik er nog stil van. Mijn nonkels waren ook allemaal zeelieden. Op momenten waarop we allemaal bij elkaar zaten, ging het automatisch over de visserij en de scheepvaart. En allemaal gingen we vanzelfsprekend ook naar de zeewijding. Mijn oma stapte als klein meisje al als figurant mee. Op haar schouw heeft altijd een oude foto gestaan waarop ze samen met een vriendinnetje in de zeewijding te zien is. Zelf was ik er voor het eerst bij toen ik een jaar of zes was. Aan de viering op het strand ging toen nog een sacramentsprocessie vooraf. Omdat ik lange blonde krullen had, mocht ik kindje Jezus spelen. Sindsdien heb ik nog maar drie zeewijdingen gemist; dit jaar ben ik aan mijn 52ste editie toe. In al die jaren is er natuurlijk veel veranderd. Sinds eind jaren 1970 zendt de VRT de zeewijding rechtstreeks uit. In plaats van figurant werd ik in de loop der jaren regieassistent. Als lid van het regieteam help ik het goede verloop te plannen. Twee weken van tevoren begin ik aan het uitpassen van de vloedlijn, zodat ik de stand van de zee zo nauwkeurig mogelijk kan berekenen. Zo kunnen we precies inschatten hoeveel tijd alles in beslag neemt en loopt de uitzending niet in het honderd. We hebben precies één uur uitzendtijd, en we kunnen het

ons niet permitteren dat we uit de ether gaan vooraleer de deken in de reddingsboot het zegeningsgebaar gemaakt heeft.

STEPHAN HOUTMAN PASTOOR DE PANNE

Bij de zeezegening van De Panne hoorde vroeger ook een processie die vertrok aan de Onze-Lieve-Vrouwekerk. In 2007 had deze viering voor het laatst plaats. De belangstelling van het publiek was er nog wel, maar het organisatorische draagvlak niet meer. Het jaar daarna werd ik verantwoordelijk voor de pastorale werking van de Onze-Lieve-Vrouweparochie. Zelf ben ik dus niet betrokken geweest bij de organisatie van de zeezegening, maar ik merkte geregeld dat mensen er met plezier aan terugdachten. Dat zette mij op het spoor om een vissersmis op te dragen in De Panne. Via de televisie kwam ik op het idee om dat in het dialect te doen: ooit had ik in een uitzending gezien dat er in Leuven ook zoiets bestond. Het kostte niet veel moeite om mensen daarvoor warm te maken. Het dialectgenootschap Bachten de Kupe was meteen bereid om te helpen. Eerst en vooral moesten we natuurlijk aangepaste teksten opstellen, en vooral het eerste jaar zorgde het voorbereiden daarvan voor veel leute. Ook tijdens de vissersmis zelf wordt wel eens gegniffeld, maar het is en blijft natuurlijk wel een serene misdienst. Sinds 2011 hebben we er ieder jaar eentje gehad. Aansluitend zegen ik ook de zee. De Panne is de enige plek waar dat niet aan het water zelf gebeurt: in de plaats daarvan gaan wij naar het anker dat voor de Sint-Pieterskerk ligt. Het is onze manier om hulde te brengen aan het verleden van De Panne, ook al is de visserij hier vandaag niet meer aanwezig. En daarnaast is het natuurlijk vooral een moment om mensen terug te zien en even bij te babbelen. Dat werkt zo goed, dat het vanzelf andere dingen in beweging zet. Zo zullen de Pannebakkers dit jaar ook met een delegatie aanwezig zijn tijdens de vissersmis.

FREDDY MASSON VOORZITTER GEMEENTELIJK TOERISMECOMITÉ WENDUINE

Ik ben sinds 1977 voorzitter van het gemeentelijk Toerismecomité in De Haan. Samen met de Dienst Toerisme staan wij in voor de organisatie van alle toeristische evenementen in de gemeente. Voor de jaarlijkse zeezegening in Wenduine werken we samen met de kerkfabriek. Het is een van de activiteiten die mij het nauwst aan het hart liggen. Niet toevallig is het ook de viering waar ik al het langst bij betrokken ben. Als 18-jarige student geschiedenis had ik grote interesse in de geschiedenis van de toenmalige

Arnold Van de Sompele © Dagmar Blommaert

Ronny Cattoor © Dagmar Blommaert

Stephan Houtman © Dagmar Blommaert

gemeente Wenduine en in de tradities die hier leefden. Wijlen Eric Lepeer, gemeentesecretaris en fervent heemkundige, tekende toen voor de organisatie van de zeezegening en vroeg me te helpen bij de voorbereidingen. In de loop der jaren evolueerde de viering van een sacramentsprocessie met Bijbelse tafereel naar een maritiem gebeuren waarin de legende van het Heilig Kruis centraal stond. Ook de locaties op de zeedijk wisselden wel eens. Eind vorige eeuw kozen we bewust voor een vernieuwde aanpak. De legende wordt sindsdien op het strand uitgebeeld en poëzie en muziek spelen een prominentere rol. Het geheel komt zo hedendaagser over en spreekt meer mensen aan, maar de aandacht voor het maritiem-religieuze erfgoed bleef wel dominant aanwezig. Jaarlijks passen we de teksten aan. Maar eeuwenlang - de oudste bronnen over de zeezegening hier dateren uit de tweede helft van de 16de eeuw - was er één constante: het Heilig Kruis!

**KATRIEN HELLINCKX,
ERIC VERDONCK
DIENST TOERISME
BERT GUNST
SCHEPEN VAN TOERISME
NIEUWPOORT**

In Nieuwpoort hebben we het allebei: een vissersmis en een zeewijding. Met de zeewijding zijn we negen jaar geleden opnieuw begonnen. Zo vonden we weer aansluiting bij de traditie die hier in de jaren 1980 stilaan uitgedoofd was. Voor ons hoort de zeewijding bij de start van het toeristische seizoen: in mei wordt het weer beter en zien we steeds meer mensen naar de kust afzakken. In Nieuwpoort-Bad verwelkomen we vanaf dan weer heel wat tweedeverblijvers en toeristen. We merken dat de zeewijding echt op hun belangstelling kan rekenen: na de mis is er een ceremonie op de dijk waarop zij ieder jaar talrijk aanwezig zijn. Als dienst Toerisme staan wij in voor alle logistiek en organiseren we aansluitend een aperitiefconcert. Het was de pastoor zelf die ons kwam opzoeken om hier rond samen te werken. Uiteraard gingen we graag op die vraag in: Nieuwpoort was een vissersstad, die opgebouwd is door het harde labeur van tal van vissersfamilies. Via een viering zoals de zeewijding kunnen we de band met die gemeenschap blijven be-

Freddy Masson © Dagmar Blommaert

Katrien Hellinckx en Eric Verdonck © Dagmar Blommaert

houden. Bij onze vissersmis is die link zelfs nog veel nadrukkelijker. Deze viering is er voor de vissersfamilies, die op dat moment hun nabestaanden herdenken. Het menselijke aspect daarvan is voor ons het belangrijkste. Alleen daarom al kiezen we er bewust voor om hier onze schouders onder te blijven zetten.

**EDDY D'HULSTER
GARNAALVISSER TE PAARD
OOSTDUINKERKE**

Er zijn 15 *peerdevisschers* in Oostduinkerke en ik ben de oudste van hen. Al 50 jaar ben ik er intussen mee bezig. De traditie wordt vooral doorgegeven van vader op zoon, maar ik heb alles geleerd van de pa van mijn vrouw. Toen ik verliefd werd op haar, ging zij geregeld met haar vader mee om garnalen te vissen. En om haar voor mij te winnen, ben ik er ook mee begonnen. Sindsdien ben ik op elke dag dat het kon, gaan paardenvissen. Ik werkte bij Radio Oostende en heb mijn dienstrooster altijd zo geregeld dat ik er bij laag water op uit kon met mijn paard. In het voorjaar haal ik dagelijks zo'n 8 à 9 kilo garnalen op; in het najaar is dat makkelijk het dubbele en kom ik met zo'n 20 kilo thuis. De zomermaanden zijn voor ons minder goed:

Patricia Willems en Bart Lagrange © Dagmar Blommaert

omdat het water dan warm is, zit in die periode maar heel weinig garnaal in zee. We geven dan vaak demonstraties: vooral kinderen op zeelessen komen langs. Ook tijdens de Garnaalfeesten in het laatste weekend van juni laten we het publiek graag zien waar we mee bezig zijn: we tonen dan niet alleen hoe we vangen, maar ook hoe we de garnalen achteraf koken en pellen. In onze typische gele zeecleren lopen we eveneens mee in de stoet. Sinds een aantal jaar is er weer een zeewijding aan de Garnaalfeesten gekoppeld. De belangstelling van het publiek is daarvoor groot. Voor ons is het vooral mooi dat de viering nog eens aan de oorsprong van de garnaalvisserij te paard herinnert.

**PATRICIA WILLEMS
DIENST EVENEMENTEN
BART LAGRANGE
PASTOOR
WESTENDE**

Wie in Westende woont, is fier op wat hier ontstaan en gegroeid is. Een traditie zoals de zeewijding zou hier dus nooit zomaar losgelaten worden. Toch liep de belangstelling voor de zeewijding een paar jaar geleden terug en dat wilden we niet laten gebeuren. Om de organisatie ervan in goede banen te leiden werken wij sinds kort samen. Dat gaat vlot, omdat we van bij de start allebei hetzelfde voor ogen hadden: we wilden enerzijds dicht bij de zeewijding blijven zoals die door de vorige pastoor en de dienst Toerisme georganiseerd werd, maar ze tegelijk ook open trekken en meer kleur geven. Dat de zeewijding ingebed is in het Visweekend, geeft ons daar de nodige ruimte voor. We proberen bijvoorbeeld zo veel mogelijk standhouders en bezoekers warm te maken om aan

Eddy D'hulster © Dagmar Blommaert

André Barbaix © Dagmar Blommaert

te sluiten bij de optocht die na de mis naar de zeedijk trekt. Ook de leden van De Korre, de Orde van de Paardenvisser, de reuzen van Wenduine en het Shantykoor uit Blankenberge stappen dan mee. Dat werkt de belangstelling zeker in de hand! Achteraan in de stoet sluiten de pastoor en de mensen die de mis bijgewoond hebben, aan. Dit jaar zal dan voor het eerst geen monstrans meer meegenomen worden onder een baldakijn: er zijn te weinig mensen die nog weten waar dat voor staat. In de plaats daarvan zal het vanaf nu een ankerkruis zijn, omdat dat veel herkenbaarder is. Bovendien is het niet enkel een extra verwijzing naar de wortels van de viering: in het katholieke geloof staat een anker ook symbool voor hoop. Door zo'n aanpassing kunnen we de sterkte van het religieuze deel behouden. Dat was trouwens een afspraak die we aan het begin van onze samenwerking hebben gemaakt. De viering een hedendaagse aankleding geven holt ze dus absoluut niet uit, maar maakt ze juist des te sterker.

JOHAN VERVAEKE
PAROCHIAAL MEDEWERKER
BREDENE

Voor mij is alles nieuw dit jaar: het is namelijk de eerste keer dat ik de organisatie van de Duynewake op mij neem. Ik ben pas sinds januari als parochiaal medewerker in Bredene aan de slag. Dat betekent helaas dat ik een pak minder voorbereidingstijd heb dan bij de voorgaande edities het geval was. Gelukkig hoef ik niet van nul te beginnen: ik kan voortbouwen op wat mijn voorganger in het verleden verwezenlijkt heeft en kan vooral ook rekenen op de steun van een groep gemotiveerde helpers om me heen. Velen van hen werkten eerder al eens mee en dienden zich nu opnieuw spontaan als vrijwilliger aan. Begin maart zaten we voor het eerst al-

lemaal samen. Dat gaf ons de gelegenheid om te bedenken welke richting we wilden uitgaan en om een aantal suggesties en ideeën af te toetsen. De Duynewake is wellicht de minst klassieke zeezegening die je aan de Belgische kust kan vinden. Zo wordt ze slechts om de twee jaar georganiseerd en is ze ook de enige viering die 's avonds plaatsheeft. Ook bij ons vormen de vissersmis en de processie naar de vloedlijn de kern, maar daarna volgt nog een spektakel met klank en licht. In de zomer valt de avond natuurlijk pas laat, dus dat maakt het niet eenvoudig om daarvoor een sterk concept neer te zetten. Sowieso wordt telkens wel van een bepaald thema uitgegaan, waardoor de viering gekoppeld kan worden aan wat breder leeft in onze samenleving. Achteraf kunnen mensen nog even blijven voor een optreden of om gezellig na te praten bij een drankje. Dat sociale

aspect vind ik zelf heel belangrijk: het zou mooi zijn als de Duynewake het contact tussen de inwoners van Bredene kan helpen versterken.

ANDRÉ BARBAIX
VISSER OP RUST
OOSTENDE

Ik heb 50 jaar op het water gezeten. Ik was een jaar of 14 toen ik als scheepsjongen in de visserij begon. Mijn vader had een *schiptje* en mijn broer en ik moesten met hem meevaren. De stiel hebben we aan boord geleerd. Wij visten 's nachts voor de kust van Oostende en 's morgens rond 8u waren we weer binnen. Daarna moesten we natuurlijk nog de garnalen sorteren, de vis naar de mijn bren-

Johan Vervaeke © Dagmar Blommaert

Kris De Volder © Dagmar Blommaert

gen en onze netten repareren. 28 jaar heb ik gevist, en daarna ben ik nog 22 jaar schipper geweest. Het was hard werken, en het water was nat, hé. Maar ik ben altijd graag op zee geweest en had niet vaak schrik. Voor de vissersvrouwen was dat anders: als we van huis waren bij slecht weer, waren zij soms wel een beetje ongerust. Op die kleine schepen was er in het begin geen radio. Later werd dat anders en konden we wel eens 'naar huis roepen'. Ik heb altijd wel een beeldje van Sint-Antonius mee aan boord genomen, tegen schipbreuk. En als we konden, dan gingen we naar de zeezegening en de vissersmis. Iedere visser kent mensen die op zee gebleven zijn. Daarmee omgaan is zwaar. Zeezegeningen en vissersmissen, dat waren voor ons momenten om samen te zitten. En achteraf gingen we het liefst allemaal samen iets drinken. Een keer per jaar trokken we ook te voet naar de visserskapel in Bredene. Soms deden we dat zelfs met onze klompen vol erwten! Als het stormde op zee, dan werden er wel eens zulke beloftes gedaan. En een veilig terugkeer, dat was altijd iets om dankbaar voor te zijn.

KRIS DE VOLDER
MEDEWERKER ZEEWIJDINGSCOMITÉ
ZEEBRUGGE

Zeebrugge is een beetje een buitenbeentje: toerisme speelt hier doorgaans minder dan in andere kustgemeenten. Onze zeewijding is er dus vooral voor en door Zeebruggenaren, de vissersgemeenschap en hun families. Die lokale verankering zien we zelf als een grote sterkte, al brengt ze ook specifieke uitdagingen met zich mee. Binnen het zeewijdingscomité blijven we bijvoorbeeld altijd op zoek naar bijkomende manieren om onze zeewijding onder de aandacht van zo veel mogelijk belangstellenden te brengen. Mensen rechtstreeks bij onze werking te betrekken is eveneens zo'n blijvend aandachtspunt. Vooral onze samenwerking met de Roezemoesschool is daarbij heel belangrijk. In de aanloop naar de zeewijding bezoeken we met zijn tweeën alle klassen. We laten dan een presentatie zien om uit te leggen hoe de zeewijding verbonden is met de visserij. Ieder jaar zijn er kinderen die daarna vanzelf aangeven dat ze willen meedoen, en vaak voelen ook hun ouders zich daardoor aangespoord. Tegenwoordig gaan er ongeveer 50 leerlingen met ons mee. In de processie dragen zij de kruisjes met de namen van de overleden Zeebrugse vissers. In totaal beelden 130 vrijwilligers 16 taferelen uit. Samen stappen we naar het Visserskruis. In de voet van dat monument worden al sinds 1904 de namen gebeiteld van vissers die op zee gebleven zijn. Terwijl we daar de viering opdragen, bevinden we ons tussen de jachthaven en de zeehaven. Onze vraag om bescherming voor wie zich op zee begeeft, kan daardoor eigenlijk niet krachtiger zijn.

Te kust en te keur

Zo divers als de mensen zijn die instaan voor de organisatie van de zeezegeningen en vissersmissen, zo verschillend zijn ook de vieringen zelf. Van eeuwenoude tradities tot recent opgestarte evenementen, met of zonder processie vooraf of optocht nadien, onder grote publieke belangstelling of juist in besloten kring: tussen mei en september krijgen de zeezegeningen en vissersmissen aan de Belgische kust op de meest uiteenlopende manieren vorm. En dat is net goed, want die rijkdom aan verscheidenheid maakt de vieringen des te boeiender. Daartegenover staat dat ene element dat alle zeezegeningen en vissersmissen onderling zo sterk verbindt: hun hechte band met de vissersgemeenschap

Met de zeezegeningen wordt van oudsher om bescherming gevraagd voor wie zich op zee begeeft; tijdens vissersmissen herdenkt men vissers die hun graf op zee vonden. Tot op vandaag vormt dat de kern waar alle vieringen aan de kust op geënt zijn. Niet alleen wie op zee werkt, hecht er veel belang aan: ook voor hun naasten zijn het betekenisvolle momenten. Meer dan nu was de visserij vroeger een echte familieaangelegenheid. Het was zeker niet uitzonderlijk dat meerdere mensen in één gezin de kost als visser verdienden. Bovendien onderhielden vissers ook onderling nauwe banden. Was er storm op zee, dan was veel volk tegelijk in gevaar. Wie thuis zat te wachten, maakte zich vaak ongerust, niet om één persoon maar om een hele groep. Vandaag staan de vissers en hun families nog steeds centraal. Vaak ontvangen zij vooraf een persoonlijke uitnodiging om de zeezegening of vissersmis bij te wonen. In opvallend veel badplaatsen is te horen dat die herinnering op zich niet nodig is: de vieringen betekenen nog zo veel voor de vis-

sersgemeenschap dat de betrokkenen ook zonder bijkomende brief sowieso present zouden tekenen.

EEN DIJK IN DE GESCHIEDENIS

De oorsprong van de zeezegeningen en vissersmissen mag dan op zich wel duidelijk zijn, hun geschiedenis is dat veelal niet. In veel kustgemeenten is niet zomaar te achterhalen wanneer de viering er voor het eerst plaatshad. Een algemeen naslagwerk dat de historiek van de zeezegeningen en vissersmissen documenteert, ontbreekt vooralsnog. Lokaal zijn er natuurlijk wel aanknopingspunten te vinden om de traditie stap voor stap in beeld te brengen. Zo beschrijft een zeldzaam boekje hoe de zeewijding in Blankenberge aan het begin van de 18de eeuw gekoppeld was aan de grote kermis, die toen plaatshad op de zondag na Sint-Jan. Rekeningen van de stad of de kerk vormen eveneens een nuttige bron van informatie: zij laten toe om specifieke aankopen of kosten voor de vieringen op te sporen. De rekeningen

die Abdij Ten Duinen bewaarde, maken dan weer duidelijk dat IJslandvaarders in de 16de eeuw hun pacht met garnalen betaalden in de maanden dat zij niet op zee waren. Even nuttig is het om te bekijken wat de visserij in elke kustgemeente betekende. In Zeebrugge kwam de havenbedrijvigheid vanaf het midden van de negentiende eeuw op. De vroegste zeezegeningen moeten wellicht in diezelfde periode gesitueerd worden, al dateren de eerste namen op het Visserskruis uit 1904. Ook via historische kranten valt een schat aan informatie te achterhalen. Oude aankondigingen vertellen niet alleen waar en wanneer er zeezegeningen georganiseerd worden, maar ook dat er in de jaren 1920 al speciale pleziertreinen werden ingelegd, zodat mensen uit het binnenland de vieringen konden bijwonen.

VEERKRACHT EN VERANDERING

De geschiedenis van de zeezegeningen en vissersmissen laat zich sowieso niet lezen als een constant

In Heist dragen de Klakkertjes de boeien met de namen van de overleden vissers. (2008) © Maria door Vlaanderen

verhaal. Onderbrekingen en herlanceringen zijn veeleer regel dan uitzondering. In Heist heeft de processie bijvoorbeeld al verschillende bloeiperiodes gekend vooraleer de visserij zich door de godsdienstoorlogen aan het eind van de 16de eeuw naar Vlissingen in Nederland verplaatst. Vanaf 1759 hernemen de Heistse vissers hun activiteiten, maar een verbod door keizer-koster Jozef II verhindert dat ook de processie tegen het eind van de 18de eeuw weer opleeft. 100 jaar later is net het tegendeel waar: een uitgebreide beschrijving door Edgard Augain en een schilderij van Jan Verhas bewijzen dan dat de processie in Heist er op dat moment sterker voor staat dan ooit tevo-

ren. De aantrekkingskracht is sindsdien blijven variëren, waardoor in 1965 en 2015 opnieuw een periode zonder processie aanbreekt. De dynamiek die de viering in Heist kenmerkt, speelt ook in alle andere kustgemeenten. Dat verklaart meteen ook waarom ongeveer de helft ervan pas in het voorbije decennium weer opgestart werd. Met zo'n doorstart wordt dus rechtstreeks aansluiting gezocht bij wat in het verleden gebeurde. Het is een manier om hulde te bewijzen aan het vissersverleden, maar dan wel op een manier die aansluit bij wat vandaag leeft.

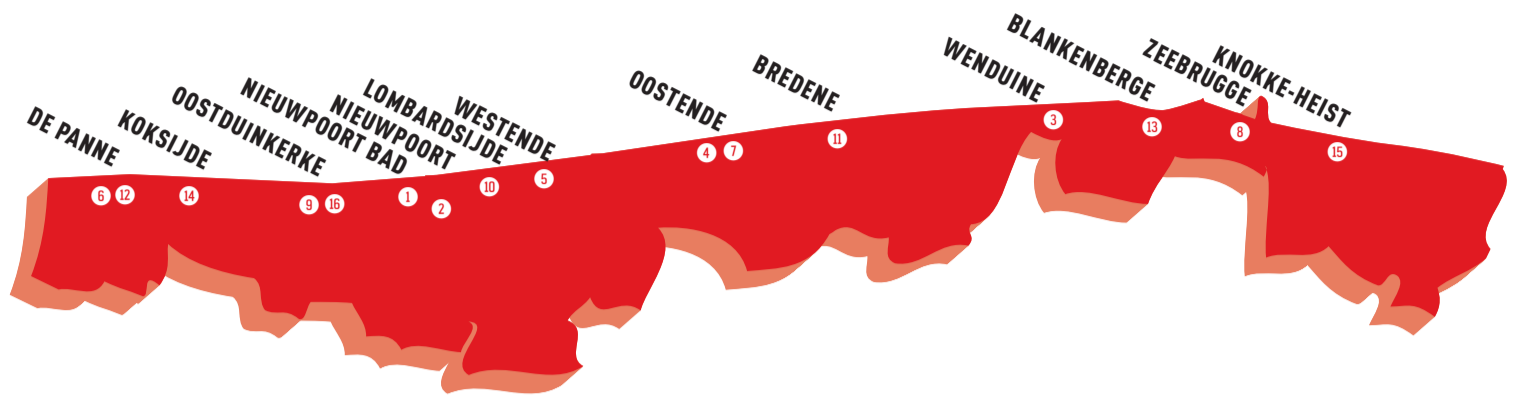
VISSERS EN VOLKSDEVOTIE

De vissersmissen en zeezegeningen zijn niet de enige vorm van volksdevotie aan de kust: in vissersmidens worden ook andere gebruiken in ere gehouden. Zo trekken mensen uit de vissersgemeenschap nog vaak naar een visserskapelletje om te bidden of een kaarsje voor dierbare overledenen te ontsteken. Dergelijke kapellen zijn te vinden in Koksijde, Nieuwpoort, Lombardsijde, Wenduine en Heist, al is de bekendste zonder twijfel die van Bredene. In het verleden was het ook gebruikelijk om in deze kappelletjes ex voto's te offeren. Het schenken van zulke kleine voorwerpen in was of zilver had net hetzelfde doel als het uitspreken van een zegen over de zee: het was een manier om God te vragen om over de vissers te waken. Op bedevaart gaan naar de kapel was dan weer een manier waarmee vissers God bedankten als ze ongevarend uit een storm kwamen. Tegenwoordig offert de vissersgemeenschap geen ex voto's meer; de vissersbedevaarten zijn er wel nog steeds.

In Blankenberge gaat de deken met de redders op zee. (2014) © Ronny Vervaecke

KA LEN DER

8 MEI 2016

1 NIEUWPOORT BAD

STARTLOCATIE Sint-Bernardusplein

INFO Om 10u30 is er een mis in de Sint-Bernarduskerk. Aansluitend volgt de zeezegening op het Sint-Bernardusplein. De zeezegening is gekoppeld aan 'Santé aan Zee', een Nieuwpoorts evenement vol kinderaanimitie.

16 MEI 2016 (PINKSTERMAANDAG)

2 NIEUWPOORT

LOCATIE Verkoopthal Stedelijke Vismijn

INFO De vissersmis om 10u heeft 'Mensenvissers en zeevissers voor morgen' als thema. Daarna volgt een zegening van de vaartuigen langs de kade en een bloemenhulde aan het vissersmonument.

16 MEI 2016 (PINKSTERMAANDAG)

3 WENDUINE

STARTLOCATIE Kerk van de Heilig Kruisverheffing (Kerkstraat 87)

INFO Na de eucharistieviering om 9u30 vertrekt een processie met het Heilig Sacrament naar de zeedijk. Onderweg strooien de eerstecommunicantjes een bloementapijt voor het Heilig Sacrament. Om 11u is er op het strand een evocatie van de legende rond het Heilig Kruis. Aansluitend worden de zee en de aanwezigen op strand en zeedijk gezegend. Daarna wordt het opgeviste Christusbeeld in processie naar de kerk gebracht.

28 MEI 2016

4 OOSTENDE

STARTLOCATIE Cruise Terminal

INFO Om 14u is er een oecumenische gebedsdienst, met als thema 'De wind in de zeilen'. Aansluitend wordt de zee gezegend. De voorgangers van de gebedsdienst maken daarna een rondvaart en zegenen de aanliggende vaartuigen. De zeezegening is een onderdeel van het maritieme evenement 'Oostende voor anker'.

12 JUNI 2016

5 WESTENDE

STARTLOCATIE Sint-Theresiakapel (Henri Jasparlaan)

INFO Tijdens de eucharistieviering om 10u wordt in de kapel het ankerkruis gezegend. Om 11u trekt een parade met folkloristische groepen en het ankerkruis van de kapel naar de Koning Ridderdijk. Daar heeft de zeezegening plaats ter hoogte van de Meeuwenlaan. Afrondend worden er nog snoepjes in de vorm van visjes geworpen.

18 JUNI 2016

6 DE PANNE

LOCATIE Sint-Pieterskerk (Kerkstraat 53)

INFO De vissersmis begint om 17u. In het sappige dialect van Bachten de Kupe wordt dit jaar ingegaan op het thema 'contentement'. Na de dienst zegent de pastoor de zee aan het ankerkruis bij de kerk en wordt er gebakken vis uitgedeeld. De dialectmis hangt ook samen met de kermis in De Panne Centrum.

19 JUNI 2006

7 OOSTENDE

LOCATIE Sint-Antoniuserkerk (Vuurtoerenwijk)

INFO Op de eerste zondag na de feestdag van Sint-Antoniuserkerk is er om 9u30 een vissersmis in de Vuurtoerenwijk. Voor de organisatie ervan werkt de Sint-Antoniuserkerk samen met het Sint-Antoniuserkoor, het kinderkoor, het Onze-Lieve-Vrouwecollege Vuurtoerenwijk en KW Ibis, de werkgroep Vuurtoeren en mensen uit de visserij.

26 JUNI 2016

8 ZEEBRUGGE

STARTLOCATIE Zusterstraat

INFO In Zeebrugge wordt de zeewijding dit jaar uitgewerkt rond het thema 'Zee van ons'. Om 10u vormen lokale figuranten een processie aan de Roeze-moesschool. Door de straten van Zeebrugge stappen ze samen naar het Visserskruis, waar er om 11u een eucharistieviering in openlucht is. De harmonie zorgt daarbij voor muziek.

26 JUNI 2016

9 OOSTDUINKERKE

STARTLOCATIE Mariakapel (Leopold II-laan 250 A)

INFO Op de zondag van de Garnaalfeesten is er om 9u30 een eucharistieviering met de vissersfamilies uit Oostduinkerke, met muziek door het Sint-Niklaaskoor. In de aansluitende processie stappen de garnaalvissers te paard mee naar de zeedijk. Na de zeezegening volgt nog een bloemenhulde en een gebed op het strand.

2 JULI 2016

10 LOMBARDSIJDE

LOCATIE Kerk Onze-Lieve-Vrouw Bezoeking (Dorpsplein)

INFO Om 16u30 wordt in de kerk de rozenkrans gebeden. Om 17u volgt dan een vissersmis voor de overleden vissers uit de streek van Lombardsijde. Deze mis wordt georganiseerd ter gelegenheid van de noveen van Onze-Lieve-Vrouw van Lombardsijde (van 2 t.e.m. 10 juli).

2 JULI 2016

11 BREDENE

STARTLOCATIE Visserskapel (op de hoek van de Klemskerkestraat en de Kapelstraat)

INFO Deze editie van de Duynewake heeft 'De andere kant' als thema. De viering start om 18u met een vissersmis. Om 19u wordt in processie naar de vloedlijn gestapt. Daar wordt hulde gebracht aan de op zee gebleven Bredenaars. Ter hoogte van strandpost 6 (De Duinpan) is er aansluitend een evocatie met licht, zang, dans, poëzie en toneel. Vanaf 19u is er ook een folkloristische vissersmarkt met vissersambachten, (folk)muziek, drank- en eetstandjes, animatie en een gezellig samenzijn op het terrein in de Klemskerkestraat.

3 JULI 2016

12 DE PANNE

STARTLOCATIE Gemeentehuis (Zeelaan)

INFO Onder begeleiding van een fanfare trekt om 9u30 een optocht met vaartuigen van de Pannevissers van het gemeentehuis naar de zeedijk. De boten uit deze optocht zijn tussen 10u30 en 12u ten bezichtigen ter hoogte van de Leopold I-Esplanade. Om 10u30 is er in de kapel van de paters oblaten een eucharistieviering voor de overleden vissers. Aan de Esplanade volgt om 11u30 de zee- en botenzegening en worden er bloemen neergelegd voor de in zee gebleven vissers van De Panne en Adinkerke. Om 12 uur is er ter hoogte van het Bortierplein een bloemenhulde op het strand. Aansluitend delen de Pannebakkers ook gratis gebakken vis uit.

17 JULI 2016

13 BLANKENBERGE

STARTLOCATIE Staketsel

INFO Om 10u is er op het strand een eucharistie met als thema 'Gastvrij'. Aan het eind daarvan wordt een bloemenkruis in het water gelegd. De zegen over de zee wordt uitgesproken vanop een boot, terwijl ook tal van andere boten voor de kust liggen.

7 AUGUSTUS 2016

14 KOKSIJDE

LOCATIE Abdij Ten Duinen (A. Verbouwelaan)

INFO Om 10u is er een openluchtmis rond de zalige Idesbald, patroon van vissers en zeemannen.

15 AUGUSTUS 2016

15 KNOKKE-HEIST

STARTLOCATIE Sint-Antoniuserkerk

INFO Om 10u is er een eucharistieviering in de kerk. Aansluitend is er om 11u10 een ceremonie met muziek, choreografie en volkskunst op de zeedijk, ter hoogte van het Vissershuldeplein. Om 12 uur volgt de zegening van de zee.

15 SEPTEMBER 2016

16 OOSTDUINKERKE

STARTLOCATIE Sint-Niklaaskerk

INFO Om 9u is er een vissersmis met als thema 'Mensenvissers en zeevissers voor morgen'. Daarna volgt een bloemenhulde op het ereplein van de overleden vissers, vlak bij het Navigo - Nationaal Visserijmuseum.